

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2015 m. sausio 16 d. *

Sausio 13-osios įvykių atsiminimai

Neramu buvo sausio 10–12 dienomis. Nerimas tvyrojo darganotame žiemos ore. Visi tartum kažko laukėme. Sovietų tankai traiškė gatvėse palikta žmonių lengvąsiams mašinas. Kariškos automašinos nesilaikė kelių eismo taisyklių, važinėjo, kaip patinka. Prie svarbesnių valstybinių pastatų vyko mitingai. Mitinguotojus sovietų kareiviai stengėsi įbauginti šūviais. Žmonės neįreagavo nei į šūvius, nei į kariskių reikalavimus.

Visi buvo susitelkę kaip vienas ir skandavo: „Laisvę Lietuvai! Okupantai lauk!“ Kariškiai šaudė virš žmonių galvų koviniaiš šoviniai, rikošetuojančiu kulkų zvimbimas girdėjos po kiekvienos šūvių papliūpos, nors sovietų karininkai aiškino, kad šaudoma tuščiais šoviniai, tai yra, be kulkų.

Prie Aukščiausiosios Tarybos vyko darbas: vieni budėjo ant gretimų namų stogų, kiti ruošesi Parlamento gynybai. Ant namų stogų išsitaikė žvalgai pranešinėjo apie rusų kariuomenės judėjimą miesto gatvėmis, žinias perduodavo gynėjams, kurie priimdavo sprendimus. Apie esamą padėtį nuolat informuodavo radijas. Visų tikslas buvo vienas – apginti Parlamentą, tuo pačiu ir Lietuvos nepriklausomybę. Nors oras buvo vėjuotas, šlapdriba lipdė žmonėms akis, tačiau nuotaika buvo pakili, visus žmonės bendras tikslas – apginti

Parlamentą, Spaudos rūmus, televizijos bokštą.

Aplink girdėjos dainuojamos patriotinės ir liaudies dainos, pasisakymai. Susikibę rankomis žmonės šoko liaudiškus šokius. Nebuvo senų ir jaunų, buvo lietuvių, kurie kovoja dėl savo Laisvės. Tai dar labiau siutino kolaborantus, kurie norėjo išprovokuoti ginkluotą pasipriesinimą. To padaryti jiems nepavyko.

Sausio 12 dieną apie 12 valandą per vietinį radiją buvo gautas pranešimas, kad labai trūksta gynėjų prie TV bokšto. Aš ir dauguma bendraminčių išvykome į pagalbą. Vyksiant pakeliui matėme tankų sutraiškytus lengvuosius automobilius, išvarytus pakelių stulpus, kelio ženklius, tvoreles, išlaužytas gyvavores. Atvykus prie TV bokšto, jo prieigose pamatėme sunkiuosius tankus. Prie TV bokšto vyko koncertai, žmonės šoko ir dainavo, motinos su mažamečiais vaikais šildėsi prie sukurtų laužų. Visi tarsi kažko laukė, nesuvokdami įvykio svarbos. Ant TV bokšto kalno pūtės žvarbus vėjas, tik dar labiau subūrė susirinkusiuosius.

Jonas Dagilius – centre

Sausio 13 dieną 2 valandą pasigirdo moterų šauksmai: „Jézau, Marija – tankai!“, ir iš visų pusų TV bokšto link pradėjo ropoti sovietų tankai. Jie važiavo ne tiesiai prie bokšto, o suko ratą, jį vis siaurindami ir artėdami bokšto link. Ant tankų sėdėjo sovietų kareiviai, dėvintys pilną kovinę ekipuotę, liaudiškai šnekant, ginkluoti iki dantų. Prieš beginklius žmones.

Nesutikę ginkluoto pasipriesinimo sovietų kareiviai, nušokę nuo tankų, automatai buožėmis pradėjo mušti žmones.

(keliamas į 6 psl.)

Telšiečius aplankė Trys Karaliai

Sausio 4-ąją Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Telšių filialo taryba surengė tradicinę Tryjų Karalių šventę. Nepabūgę žvarbaus vėjo, į renginį atvyko beveik pussimtis buvusių tremtinių ir politinių kalinių su savų šeimų nariais.

Didžiųjų švenčių ratu sugržome į paslaptinę Kūčių vakarą, šventinėmis smuiko melodijomis į pakylėjantį šv. Kalėdų laiką nukėlė Pasaulio gydytojų orkestro narę I. Chmieliauskaitę. Visi kartu sugiedojome „Ilgiausią metų“, vieni kitiems linkėjome nesibaigiančio kalėdinio įkvėpimo, meilės, ramybės, taikos ir santarvės. Gražaus jubiliejaus proga pasveikinome aktyvų

LPKTS Telšių filialo narį ir mecenatą V. Kondratą. Šventę vainikavo Tryjų Karalių ir jieems kelią rodančios žvaigždutės apsilankymas. Susirinkusiuosius pasveikino LPKTS Telšių filialo pirmininkė R. Chmieliauskienė ir pristatė naujų metų veiklos gaires. Savo dainas ir muziką šventės

dalyviams skyrė buvęs tremtinys A. Karalius. Susirinkusieji pasidalijo šventine nuotaika, sirdžių šiluma, sukūrė linksmą sceninę improvizaciją, kartu dainavo ir šoko.

Tikimės, kad ir šiai metais nepritrūksime ryžto dovanoti vieni kitiems gėrij ir meilę.

Aldona GUDIENĖ

Paminėjome 24-ąsias Sausio 13-osios metines

LPKTS Kauno filijalo nariai pagerbė Laivės gynėjų atminimą Jono Sakelio nuotrauka

Savaitegalį 24-ąjį kartą Vilniuje surengtu pagarbos bėgiu „Gyvybės ir mirties keliu“ prasidėjo Sausio 13-osios atminimui skirti renginiai. Devynių kilometrų atstumą nuo Antakalnio kapinių iki televizijos bokšto įveikė 4 328 dalyviai iš Lietuvos ir užsienio. Šiais metais visi bėgikai segėjo apyrankes su žodžiais „Tikėjimas. Pasiaukojimas. Laisvė“, taip išreikšdami padéką Lietuvos Laisvės gynėjams.

Visoje Lietuvoje Laisvės gynėjų dienos proga surengta daugybė tradicinių renginių. Pirmadienio vakarą Kaune, Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje, surengta pilietiškumo akcija prie laužų „Sveika būk, Laisvė!“ Jos metu pagerbtai Laisvės gynėjai, žuvę Sausio 13-osios naktį.

Susirinkusiuosius pasveikiuno Kauno miesto meras Andrius Kupčinskas: „Neabejoju, kad čia yra žmonių, kurie tomis dienomis gynė priešmetus – 1990 metais – iškovotą šalies nepriklausomybę. Mūsų kovą tomis dienomis galime prilyginti Maidano žykiams Ukrainoje. Gal šiek tiek mums buvo lengviau. Ukrainoje agresorius elgiasi dar baisiau. Tai įrodymas, kad turime susitelkti, branginti ir

Kauno Šv. Mykolo Arangelo (Igulos) bažnyčioje buvo aukojamos šv. Mišios už žuvusius Laisvės gynėjus. Padėta gėlių prie Nežinomo kareivio kapo ir Laisvės paminklo Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje. Petrasiūnų ir Romaiņių kapinėse pagerbtas žuvusiu Laisvės gynėjų Tito Masiilio ir Juozo Vaidoto atminimas.

„Tremtinio“ inf.

Pagarbos bėgiu „Gyvybės ir mirties keliu“ dalyviai Alfredo Pliadžio nuotrauka

Skaitytojų mintys

Marijampolės valdžiai svarbus sovietinių aktyvistų atminimas

Prie kelio Marijampolė–Šunskai, netoli Grybinės kaimo, stovi paminklas, ant kurio granitinės lentelės iškaltas tekstas: „Tarybiniam aktyvistams, žuvusiems 1946.VI.4 kovoje su buržuaziniais nacionalistais, atminti“. Pasidomėjau, kas tie aktyvistai. Vytauto Juodsnukio knygoje „Suvalkijos partizanų takais“ rašoma:

„Vytauto rinktinės partizanai, birželio 4 dieną Šunskų valsčiuje likvidavę sovietinius aktyvistus: apylinkės pirmininką Nemūrą ir buvusią Maskvos kominterno Lietuvoje agentę Elzę Laukaitytę, Grybinės kaimo pamiškėje Marijampolės–Šunskų kelyje surengė baudėjams pasalą.“

„KGB agentūrinėje byloje Nr.36/45 pateikia šios partizanų pasalos aprašymą:

„1946 m. birželio 3–4 d. Šunskuose, 8 km nuo Marijampolės, partizanai užmušė apylinkės pirmininką Nemūrą ir tarybinę aktyvistę Elzę Laukaitytę. Apie teroro aktą Marijampolės MVD organams pranešė partizanų pasiūsta moteris.

I Šunskus išvažiavo MVD vyr. ltn. Subotin o vadovaujama dviem kulkosvaidžiais, šau-

tuvais ir automatais ginkluota liaudies gynėjų ir įgulos kareivių grupė. Likus dviejim kilometram iki įvykio vietas, mašiną pasitiko partizanų pasalos ugnis. Pirmieji šūviai į kojas sužeidė vairuotoją ir nukovė šalia sėdėjusį vyr. ltn. Subotin.

Prasidėjus susišaudymui, nukauti du operatyviniai MVD darbuotojai, Marijampolės valsčiaus partorgas A.Narūnas ir aštuoniolika liaudies gynėjų. Valsčiaus pirmininko pavaduotojas Petrovas ir MTS direktoriaus pavaduotojas–politinis vadovas Bubnys lengvai sužeisti pabėgo.“

„Kituose šaltiniuose išvardytos partizanų pasaloje nukautų sovietinių aktyvistų pavardės ir pareigos: Marijampolės MVD vyr. ltn. Subotin, NKVD ltn. J.Glambickas, NKVD j.ltn. Kropotin, Marijampolės MVD ltn. B.Glambickas, Šunskų MVD ltn. J.Matulevičius, stribas B.Lapėnas, Marijampolės vls. partorgas A.Narūnas. Eilinių kariškių ir stribų pavardės nenurodytos.“

Kiti šaltiniai tvirtina, kad Elzė Laukaitytę į Šunskus važiavo enkavedistų sunkvežimiui ir partizanų buvo nušauta.

Net po 24 metų nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo šalikelėse stovintys paminklai sovietų okupantui ir pakalikams, švelniai tariant, šokinuoja. Tik 2014 metais po paviešinimo bei pasipylusių straipsnių ir komentarų, Trakų savivaldybė priėmė sprendimą kelyje Onuškis–Rūdiškės nukeitinė paminklą enkavedistams ir atiduoti jį į Grūto parką. Atrodo, kad Vilniaus Žaliojo tilto „balvona“ irgi kelias ten pat.

Ar Marijampolei vadovaujantiems socialdemokratams nevertėti pasielgti analogiškai ir perkelti tą paminklą į Grūto parką? Gal priimti tokį sprendimą tiesiog trūksta noro ir politinės valios? Ar Marijampolės savivaldybė tik sugeba gerai įsisavinti ES lėšas? Tai, žinoma, sveikintina, tačiau atvirai nusispjauna į buvusių tremtinį ir Laisvės kovotojų jaunus organizuodama miesto dienas Gedulą ir Vilties dieną bei toleruodama tokį paminklą.

Šiandienos Laisvė nesuteikia jokių garantijų ją turėti ir po šimto metų, jeigu kuri nors karta užmirš Laisvės kainą. Tik ar visi tai supranta?..

Jonas CIMBOLAITIS

Nepateisinamas žiniasklaidos elgesys, kai prisidėdama prie antipartizaninės kampanijos be akivaizdžių faktų, net nepaskelbus įtariamaisiais, apjuodina ar „nuteisia“ Laisvės kovotojus. Antai Nemiro Pumprickaitės vedamai laida „Savaitė“ keliskart anonsuota rubrika: „Ar galėjo būti suteiktas kario savanorio statusas žydšaudžiui?“ Ta laida pasirodė sausio 11 dieną, tai yra Lenino mūšio, kuriam vadovavo ir žuvo savanoris Juozas Krišta-

ponis, 70 metų minėjimo išvakarėse. Atnkreiptinas démesys, kad žurnalistė N. Pumprickaitė rubrikos pavadinime tvirtino teiginį, kad Krištaponis buvo žydšaudys! Tai jau yra didesnis akibrokštas, nei necenzūrinį žodžių paleidimas į eterį, už kurį nuo mikrofono žurnalistė kažkada buvo nušalinta. Neabejotina, kad rubriką išgirs ir pasinaudos nedraugiškos šaliessžiniasklaida, tikarsureaguos Radijo ir televizijos vadovybė?

Neatsakingai elgiasi inter-

netiniai portalai, kai skelbia Aloyzo Sakalo ir Jurgo Jurgelio partizanams inkriminuojamus nusikaltimus, kurie po tyrimų virsta be garso sprogstančiais burbulais. Apšmeižti partizanai iš Amžinybės savo garbės, deja, apginti nebegali, o tokiems autoriams moralės dalykai, pasirodo, svetimi, jų akys gausių komentatorių kritikos dūmų nebijo. Tokiai atvejais žiniasklaida turėtų atsižvelgti į panašių autorių patikimumą.

Algimantas ZOLUBAS

Vilniaus geležinkelio stotyje pažeidžiamos neigaliųjų teisės

Daugeliui pagyvenusių neigalių buvusių tremtinį, neigalių žmonių ar sunkiai sergančių ligonių tenka vykti gydyti iš rajonų į Santariškių, Antakalnio ar kitas klinikas. Vilniaus geležinkelio stotyje visi be išimties kenčiamė, kad patektume į reikiamą traukinį. I Varėnā traukinys paprastai išvyksta iš 5-ojo kelio. Patekti į traukinį galima tik požemine perėja, kuri pasiekiamą eskalatoriumi. Dėkojame už tai. Bet po to ligonių laukia neigaliųjų, vyksančių vežimėliais. Jie žino,

kad susisiekimas geležinkelio skirtas ne jiems. Keičiausia, kad požeminėse perejose prie kiekvieno kelio yra liftai, bet jie aklai užrakinti ir stotyje niekas negali leistijais pasinaudoti. Susidaro išpūdis, kad liftai skirti parodyti tik aukšto rango tikrintojams, jog keleiviai aptarnaujami kaip ir daugelyje pažangių Europos Sąjungos šalių. Tai tikrai rimta problema. Tikime, jog Vilniaus geležinkelio stoties administracija geranoriškai išspręs šią problemą.

Dar 1993 metais viešint Vašingtone teko patirti, kaip ap-

tarnaujami neigaliųjų. Laukiai autobuso. Turėjau lazdą, kadangi sergu sunkia klubų osteoartrose. Autobuso vairuotojas transporto priemonę sustabdė taip, kad priekinės duarelės būtų ties manimi. Po to buvo išleista speciali plokštė, ant kurios užlipusį įkélé į autobusą. Vairuotojas keleivį, sėdėjusį priekinėje autobuso sėdynėje, persodino kitur, pasodino mane ir prisegé sau gos diržu bei palinkėjo geros kelionės. Ar kada nors turėsime panašų aptarnavimą Lietuvoje?..

Eduardas JŪRAS

Bendraminčių būryje

Srūvantis laikas negirdimai skaičiuoja mūsų žingsnius, metus, nors vokiečių poetas Raineris Rilkė apie laiką raše: „Kūdikystės daiktus vėl pamatę / Matom ir laikų gelmes. / Mums atrodė, kad praeina metai, / Opraeinam ištiesi tik mes...“

Taigi, eina mūsų gyvenimas, klijuojame iš atminties salelių, apgaubtų rūku arba labai ryškių ir spalvingų gyvenimo tarpsnių mums duotą gyvenimo atkarpa, ir kartais atrodo, jog kas buvo prieš 10 ar daugiau metų, buvo viskas tik vakar.

Niekad nesustojantis beširdis laikas vakarykščius jaunuolius, baisių mūsų tautai dienų liudininkus, šiandien pavertė žilais, sunkių gyvenimo patirtį nešančiais, bet šventai tikinciaišviesiai Tėvynės ateitimis žmonėmis.

Sunku prisiminti skaudžią praeitį, kuri skausmo ašaromis ilgesingai skrido dainomis į Tėvynę, nes dainuodami ir melsdamiesi žmonės užmiršdavo savovargus, rasdavo nusiraminimą, sémési stiprybės išverti Žemėje pragara.

Mes, gyventi sugrįžę iš mirties, kai kurie senesni, kai kurie jaunesni, 1989 metų gruodį, prieš Kalėdas, susibūrėme į vienminčių būrių ir įkūrėme Ukmergės politinių kalinių ir tremtinį chorą „Tremtinys“, kuriam vadovavo puikus chorvedys Albertas Jusys, vėliau – Julė Juodienė.

Šiame chore pradėjau dainuoti 1991 metais. Niekada nepamiršiu tikrų patriotų Juzės ir Stasio Žižių, Elytės Ramanauskienės, puikaus tenoro S. Valeikio ir kitų, nes jų pastangomis ir buvo suburtas choras.

Praėjusiais metais choras atsventė 25-metį, nors buvusių politinių kalinių ir tremtinų mažai beliko. Tikiuosi, kad mūsų chore dainuos žmonės,

kuriems brangi Tėvynės praeitis, dabartis ir ateitis.

LPKTS Ukmergės filialas taip pat atšventė 25 metų jubilejų. Vasarą įvykusiuose rinkimuose buvo išrinkta jauna, energinga, visiems gerolinkinti pirmininkė Aldona Kalesnikienė ir devyni kūrybingi ir veiklūs valdybos nariai.

Mūsų draugiška, vieninga komanda su pirmininke Aldona jau nemažai nuveikėme ne žodžiais, o darbais. Per trumą laiką A. Kalesnikienės pastangomis buvo surengti net trys dideli renginiai, dvi ekskursijos. Gruodžio 14-ąją surengėme savo filialo nariams ir geros valios žmonėms adventinę vakaronę „Gyvent sugrįžę iš mirties“, skirtą 1949 metų trėmimams paminėti. Vakarėje dalyvavo Ukmergės rajono tarybos nariai Varžgalys ir A. Kalesnikas. Buvusius tremtinius artėjančių švenčių proga pasveikino ir kandidatė į Ukmergės rajono mero pareigas Agnė Balčiūnienė.

Skambėjo poezijos posmai ir muzika. Muzika – sielų kalba, visada sujaudinanti, nurauminanti ir atgaivinanti prisūdusius jausmus. Šventėje dalyvavo Stasės Navickienės vadovaujamas Vidiškių folklorinis ansamblis „Ulyčia“ ir mūsų draugai iš Lentvario – buvusių tremtinį ir bočių choras „Viltis“, daug metų vadovaujamas Eugenijaus Baržovskio. Lentvariečiams surengėme ir ekskursiją po Ukmergę, nes dauguma iš mūsų svečių Ukmergėje buvo pirmą kartą.

Vakaras buvo puikus, žmonės džiaugėsi, kad galėjo pasikalbėti ir padainuoti su bendraminčiais ir draugais. Stengsimės ruošti daugiau vakarų, kad mūsų žmonės nors gyvenimo saulėlydyje galėtų pasidžiaugti, pasilinksinti draugų ir artimųjų apsupty.

Tamara REINGARDTIENĖ

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama:
bet kuriame „Lietuvos pašto“,
„Pay Post“ skyriuje,
per „Lietuvos pašto“ laiškininką,
paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400,
internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.
Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,36 euro,
3 mėn. – 7,09 euro.

Įvykiai, komentarai

Žodžio laisvė, bet ar visiems...

Vakarų pasaulį sukrėtė teroristinis išpuolis prieš prancūzų satyrinio žurnalo „Charlie Hebdo“ redakciją – į patalpas Paryžiuje išsirovė du ginkluoti teroristai sušaudė ne tik darbuotojus, bet ir apsaugininkus. Negana to, teroristų bendrininkas kitoje Prancūzijos vietoje paėmė keliolika žmonių įkaitais, prieš tai dar spėjės nūžudyti keturis žmones. Šiuos įvykius ir po to vykusias demonstracijas plačiai nušvietė visos naujienu agentūros ir žiniasklaida. Visi pasmerkė kruviną išpuolį, kuris buvo įvardytas išpuoliu priežodžio laisvę.

Bet kas atsitiko, kad kilo daugybė diskusijų dėl įvykio priežasčių? Niekas neteisina žmogžudžių, tačiau klausimas „kodėl?“ iškilo visu aštumu. Atsakymas būtų paprastas – negali žodžio laisvė priklausyti tik tiems, kurie nusprendė, jog teisieji yra tik jie. Antraip – tai jau ne žodžio laisvė, o paprasčiausia ideologija, tarnaujanti tam tikrai politinei minčiai ir kitamčių diskriminacija. *Audi alteram partem* – „išgirskim antrają pusę, – sakydavo romėnai, ieškodami teisybės. Šiandien, deja, noro išklausyti antrają pusę vis mažiau. Negana to, kai atstovaujantys tai antrajai pu sei bando pasakyti savo nuomonę, jie kaip mat apšaukiami kokiai nors „-fobais“ ir jiems užkemšamos gerklės.

„Charlie Hebdo“ – satyrinis savaitinis Prancūzijos žurnalas, spausdinantis piešinius, anekdotus, apžvalgas ir polemikas. Žurnalas save pozicionuoja kaip antirasistinį, kairiųjų pažiūrų, rašantį ekstremistinės dešiniosios, krikščionybės, islamo, judaizmo, politikos, kultūros ir kitomis temomis.

Štai jums ir atsakymas – tai yra kairiųjų pažiūrų satyrinis savaitraštis, kuris, savaime aišku, nerašo apie marksizmo-leinizmo pasekėjų daromus nūzikaltimus ir žalą civilizuoto žmogaus sąmonei, todėl ir jokių kalbų apie jo objektyvumą būti negali (bet verta prisiminti, kad ten, kur kairieji gau na absolučią valdžią, bet kokia demokratija kaip mat bai giasi, nekalbant jau apie žodžio laisvę). Kairumu galima paaiškinti ir jo populiarumą – juk jis skirtas masėms, kurioms labai patinka nešvankūs paveikslėliai, ypač pasityciojimas iš įtakingu žmonių, valstybių vadovų ar religijų hierarchų. Todenuostabu, kad savaitraštio leidėjai, siekdami populiarumo bet kokia kaina, ir publikavo

tai, kas labiausiai patinka miniai, išskyrus, žinoma, kairiųjų pažiūrų kritiką. Karikatūros, kuriose tyčiojamasi iš religingų žmonių, buvo savaitraščio „veidas“.

Tyciotis iš religingų žmonių įprasta ir pas mus, netgi tapo „intelektualaus šviesuolio“ įvaizdžio dalimi. Po įvykių Prancūzijoje į diskusiją, kaip kas supranta „žodžio laisvę“, Lietuvoje įsivėlė rašytojai, politikai, filosofai ir šiaip paprasti piliečiai, dažniausiai savo nuomonę išsakantys komentaruose po internetinėse svetainėse paskelbtų žymių žmonių straipsnių. Štai keletas iš daugybės, nepritariantį kairuolių „žodžio laisvei“: „Netikintieji prisiémė sau teisę tyciotis iš tikinčiųjų ir iš tikėjimų. Toliau viskas – tik išvedžiojimai. Pasakui su liūdesiu šnekama apie civilizacijos saulėlydį. Tai pradėkite viešai tyciotis iš artimų šeimos narių, iš savo pačių šeimos tradicijų, ir tada pažiūrėkite, kiek ilgai po to būsite viena šeima ir kiek ilgai būsite vieni kitiems reikalingi. Ir ar netapsite vieni kitiems košmaru vietoj to, kad būtumėte atrama vieni kitiems?“; „Šita kova vyksta tarp ateistų, kuriems nieko šventa (išskyrus valdžią, pinigus ir seksą) nėra. Jiems nėra ir tikinčiųjų, kurie linkę atsisakyti materialistinių vertybų, tarp jų ir žodžio laisvės vardan kilnesnio tikslo. Bet kadangi dauguma žmonių turi šuns sąmonę (nes jiems rūpti pavalygti, pamiegoti, susiporuoti ir apsiginti, kas būdinga visiems gyvūnam), tai nieko nuostabaus, kad staiga visi puolė ginti ateistinių vertybų. Jeigu žodžio laisvę iššaukia tokio masto smurtą, tai gal reikėtų pradėti galvoti, kad gal kažkas negerai su tokia demokratija ir su tokios „laisvės“ supratu?“; „O kaip su pagarba žmogaus orumui? Kaip su patyčių prevencija?“; „Kaip? Lietuvoje niekas nesityčioja iš Obamos odos spalvos? Iš Merkel antsvorio? Iš Latvijos užsienio reikalų ministro Rinkevičiaus lytinės orientacijos? Iš Kūčių? Iš žydų hanukos?“; „Taikliai pastebėta. Ir tinkamas klausimas autorui: kur (ir svarbiausia – kodėl ten) yra tų „sąmoningai provokuojančių ir tikrinančių žodžio laisvės ribas“ rašinių bei piešinių ribos? Juk gal net ir krečiamas kone masinio pasipiktinimo žodžio bei išraiškos laisvės ribojimu, ponas neneigs, kad tokų ribojimų ir pas mus, ir svetur (de-

mokratinėse šalyse!) yra ne taip jau mažai. Pavyzdžiu, daugelyje Europos šalių yra kriminalizuotas holokausto aukų skaičiaus kvestionavimas, juo labiau – holokausto neigimas, nacistinė simbolika ir kita. Lietuvoje – kriminalizuota sovietinė simbolika bei sovietų nūzikaltimų neigimas. Ar ponui autorui tai atrodo saviraiškos ir (ar) nuomonės laisvės ribojimas? O gal kokiomis išsimtimis, kurių atveju galima ir reikia riboti tas laisves? Jei galima ir reikia – tegul apibrėžia tą kriterijų, kuris visa tai (kas minėta pateiktoje citatoje) pastato už „samonitoringos provokacijos ir žodžio laisvės tikrinimo ribų?“

Siek tiek kitokio pobūdžio kitas įdomus internetinis komentaras: „Šių dienų teroro aktai Prancūzijoje gali būti Putino ir Kremliaus kerštas prancūzams dėl to, kad neperdavė karō laivų „Mistral“ Rusijai... Kremlius dosnai finansavo imamą Al-Awlaki, kuris buvo didelis autoritetas broliams teroristams – vienas iš brolių teroristų savo priešmirtiname interviu yra sakęs: „Mano atykimą čia finansavo imamas Al-Awlaki“.

Šis komentaras nukreipia dėmesį į ne mažiau svarbų dałyką – kas stovi už teroristų nugarą? Kadangi idėjinio teroristų vado jau nuo 2011 metų nėra tarp gyvujų, reikia suprasti, kad minėtas interviu darytas senokai, tačiau esmės tai nekeičia – kalbama apie Rusijos sasajas su islamistų terorizmu. Ir ne šiaip sasajas, bet labai reikšmingas – gi ne kelis šimtus rublių iš Rusijos teroristai gaudavo (ir, be abejo, tebe-gauna). Žinoma, internetinių komentarų autoriai nėra joks autoritetas, tačiau dalis teisybės yra – Rusija neabejotinai suinteresuota terorizmo eskalavimu Vakarų Europoje ir JAV, kaip būdu pakirsti demokratinio pasaulio galias. Beje, tai nėra jokia Rusijos užsienio politikos naujovė – pravartu prisiminti Igorio Buničiaus knygą „Partijos auksas“, kurioje autorius teigia, kad konfliktus Artimuosiuose Rytuose (Irano ir Irako konfliktą, karą Persijos įlankoje) suorganizavo Sovietų sąjunga, siekdama įklampinti Vakarus. Daugelis iš mūsų dar prisimena, kaip sovietiniai „žiniasklaidos“ ruporai trimitavo apie draugišką pagalbą Jemeno Demokratinei Respublikai, kuri, pasirodo, vos išsikovojuusi

neprilausomybę septintajame dešimtmetyje tapo geru Sovietų sąjungos draugu. Jeme-ne susuko lizdus islamistų teroristai: čia įrengtose mokymų bazėse jie mokėsi kovoti su islamo priešais vakariečiais. (Ar ne tada Jemene pasirodė ir garsieji „kalašnikovai“?) Nenuostabu, kad ir broliai Kouachių rankėsi Jemene, vienas ten ir kovinių veiksmų mokėsi.

Kai amerikiečių specialiosios tarnybos susekė Al-Awlaki buvimo vietą ir 2011 metais jį likvidavo, Rusijos žiniasklaida platino mintį, neva patys amerikiečiai pasipiktino, kad svetimoje valstybėje JAV specialiosios tarnybos, neturė-damos tam įstatymų leidimo, nužudė Amerikos pilietį. Galima pagalvoti, kad Rusijai labai rūpi teisingumo ir teisėtumo principai, o ne noras įteigtii, jog patys amerikiečiai „piktinasi“ savo valstybės politika kovoja su terorizmu. Rusija dedasi kovotoja su terorizmu – kai kalba pasisuka apie šią dvidešimt pirmojo amžiaus rykštę, Rusija giriasi pati patyrusi, ką tai reiškia – ji, girdi, pergyveno ne vieną čečėnų teroristų aktą. Bet visi, kuriie rimčiau domėjos „terorizmo aktais“ Rusijoje, negali nepastebėti, kad jie kažkodėl buvo labai naudingi Putiniui, o žmonės, bandę išsiaiškinti teisybę (nes dėl nesuvokiamų priežasčių Rusijos valdžia nepradėjo tyrimo), mirė paslaptingomis aplinkybėmis. Pri-minsiu, kad labai įdomių vertinimų šia tema pateikė Rytų Europos studijų centro vyr. analitikas Marius Laurinavičius straipsnių cikle „V. Putino Rusija. „Islamo valstybės“ papédėje – KGB, FST bei GRU pėdsakai“. Ciklą sausio pradžioje publikavo naujienų portalas „Delfi“. Perskaičius analitiko įžvalgas ateina min-tis, kad mūsų šalies vadovė Dalia Grybauskaitė, įvardydama Rusiją teroristine valstybe, žino daugiau, nei pasakė, ir pasakė per švelniai. Todėl Rusijos užuojaauta prancūzams po teroristinių išpuolių skambia kaip pasityciojimas.

Pabaigai: „Je suis Charlie“ – „aš esu Charlie“, skelbia užrašas. Tik aklas gali nematyti, kad vizualiai pirmųjų žodžių junginys panašus į „Jesus“, tai yra Jėzus, ypač nesuprantantiems prancūziškai. Todėl įdomu, ką norėjo pasakyti šio plakato kūrėjai ir kam jis skirtas?

Gintaras MARKEVIČIUS

JAV kariai jau Rukloje

I Lietuvą tarnybai rotaciniėse pajėgose atvykusi naujoji JAV karių pamaina pradeda pasirengimą bendroms pratyboms su Lietuvos kariais – iki balandžio jie dalyvaus bendruose mokymuose ir tobulins tarpusavio sąveiką. I Lietuvą JAV kariai atsigabeno ir kovinė techniką – šiomis dienomis šarvuotieji transporteriai „Stryker“ į Klaipėdos jūrų uostą buvo atplukdyti iš jų nuolatinės dislokacijos bazės Vokietijoje.

Pirmoji JAV karių grupė į Lietuvą atvyko sausio 8-osios pavakare, nuo sausio 12 dienos prie jų prisijungė ir pagrindinė dalis.

JAV kariai atvyko iš 3-iosios divizijos 2-ojo kavalerijos pulko, dislokuoto Vilseke, Vokietijoje. Tai jau penktoji JAV sausumos pajėgų karių rotacija Lietuvoje, taip pat Estijoje ir Latvijoje bei Lenkijoje.

Kaip ir ankstesnės JAV karių pamainos, 3-iosios divizijos 2-ojo kavalerijos pulko kariai bus apgyvendinti Mechanizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ kunigaikščio Vaidoto mechanizuotaja-me pėstininkų batalione Rukloje. Pagrindinis Lietuvos kariuomenės vienetas, su kuriuo drauge treniruosis naujoji JAV karių pamaina, – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono kariai.

Rukloje taip pat bus dislokuota JAV karių atsigabenta technika – įvairios paskirties šarvuotieji ratiniai transporteriai „Stryker“, šarvuotieji visureigiai HMMWV, sunkvežimiai. I Ruklą iš Klaipėdos sąjungininkų karinė technika geležinkelio atvyks sausio 15–16 dienomis.

JAV sausumos pajėgų kariai, kaip dalis JAV sausumos pajėgų operacijos „Atlanto ryžtas“ (angl. „Operation Atlantic Resolve“), Baltijos salyse ir Lenkijoje rotuoja nuo 2014 metų pavasario. Šia opera-cija užtikrindamas saugumą po agresyvių Rusijos veiksmų Ukrainoje JAV rodo savo įspareigojimą NATO sąjungininkams.

Lietuvoje JAV kariai liks iki šių metų pabaigos. Mūsų valstybė savo ruožtu siekia išlaikyti JAV rotacines pajėgas ir po 2015 metų.

Be to, Aljansas, reaguodamas į pasikeitusią geopolitinę situaciją regione, yra sustipri-nęs ir Baltijos valstybių oro erdvės ir jūros apsaugą.

KAM informacija

Sveikiname

Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname 1944 m. Lietuvos laisvės armijos „Vanagų“ grupės karij, buvusį politinį kalini, tremtinį, atkurtos Lietuvos laisvės armijos sajungos naři **Alfredą DAUGINĮ**.

Linkime stiprios sveikatos, džiaugsmo akimirkų ir Aukščiausiojo palaimos.

Lietuvos laisvės armijos karių ir rėmėjų sąjunga

85-ojo gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname buvusį Vorkutos lagerių politinį kalini **Vytautą KRIAUCIŪNĄ**.

Linkime dvasinės stiprybės ir geros sveikatos. Ilgaiusių metų Tau, Vytautai!

LPKTS Kėdainių filialas

*Kaip greit gegutės suskaičiavo
Pavasarius ir vasaras žalias.
Gražiausi metai, Sibire praėjė,
Pro džiaugsmą, pro vaikystę, svajones...*

Garbingo 80-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusią Krasnojarsko krašto tremtinę, LPKTS Anykščių filialo narę **Genovaitę PRATAPIENĘ**.

Linkime stiprios sveikatos, artimųjų meilės, Švč. Marijos globos ir nenutrūkstamo mūsų bendravimo.

LPKTS Anykščių filialas

Garbingo 65-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname **Dalią ELIJOŠIENĘ**, buvusią Komijos, Syktyvkaro tremtinę. Linkime stiprios sveikatos, didelio džiaugsmo ir Dievo palaimos.

*Jubiliejaus proga leisk, sesute brangioji,
Palinkėt iš širdies daug kantrybės žiedų.
Laimės, džiaugsmo, kuri Tu kitiems dovanoji,
Šypsena lai negėsta ant lūpų tavų.*

**Likimo draugės Onutė, Adelė, Filomena, Vida,
Zita ir Birutė,
LPKTS Palangos filialas**

Įvyko spektaklio „Ledo vaikai“ premjera

Artėjant Laisvės gynėjų dienai Lietuvos nacionalinis dramos teatras pakvietė žiūrovus į neeilinę premjerą – režisierės Birutės Mar spektaklį „Ledo vaikai“. Režisierė rėmėsi savo tėvų – Jūratės ir Algirdo Marcinkevičių prisiminimais apie vaikystę, praleistą amžino šalio žemėje. Tai, kad pasakoja mašeimos istorija, duoda ypatingą energiją, artumą ir jautrumą. Spektaklio pagrindinė veikėja – maža mergaitė – ledo mergaitė. Tautų ištikusi tragedija pateikiama per vaiko suvokimo prismę, su tyru vaišiku naivumu, gražiaisiais ideais. Iš artimųjų nuolat girdėdama apie gražią, tačiau labai mažą Lietuvą, mergaitė svarsto, „ar Lietuva mažesnė už jurtą, kurioje jie gyvena“, o išvadusi sušalusią sniegeną mergaitė prašo Dievo, kad „arba Sibire nebūtų taip šalta, arba čia nebėgyventų paukštelių“. Vai-kai pasaulį mato kitaip, tad ir jų baimė didesnė. Pagrindinė herojė skaudžiai išgyvena Tėvynės ir tremtyje sutiktų drau-

gų netektį, sovietų bausmes, maisto bei būties reikmenų stygį. Tremtyje sutiktu pareigūnų cinizmas nesuvokiamas. Mergaitei prašant maisto mirštančiai sesutei, prižiūrėtojas atsako: „Nesirūpinkite, pavasarį aplauks laivas ir atgabens daugybę lentų. Bus iš ko gaminti jums karstus“.

Nors spektaklyje vaidinatik viena aktorė, tačiau ji pukiai užpildo erdvę, sukelia draminę įtampą ir viso spektaklio metu žiūrovą priverčia laukti ir galvoti, kas gi bus toliau. Nuostabiai parinkta muzika virpina pačias jautriaujas stygias ir priverčia nubraukti ašarą: akordenu sugrotas „Lietuva Brangi“ posmos ar pagrindinės herojės moksleivių dainų konkurse atlakta „Jei ne auksinės vasaros“.

Veiksmas scenoje grąžina 70 metų atgal. Scenografijos elementai itin paprasti (tai natūralu, nes tokia buvo gyvenamoji erdvė prie Laptevų jūros), tačiau taiklūs. Puikiai pritaikyti šiuolaikinės technologijos – video projekcijos kuria sun-

Vitolis Martinavičius, Vorkutos kalinių sukiliimo dalyvis

Švenčiant Telšių Julijos Žemaitės gimnazijos 80-metį, buvo atidengta paminklinė lenta buvusiems abiturientams Adolfui Eidintui ir Vitolui Martinavičiui.

Abiturientas – tai jaunas, veržlus žmogus. Tokį Vitolį prisimena klasės draugai – linksma, nuoširdy, pilną romantiską svajonių, mylinti savo kraštą, iniciatyvą įvairiems pramanams. Toks žmogus ne galėjo likti nuošalėje prasidėjus sovietų okupacijai. Gimnazijoje buvo sukurtą pogrindinę organizaciją „Naujoji Lietuva“ ir V. Martinavičius išsiliejo į jos gretas. Pogrindinėmis jau-nimo organizacijomis tuomet buvo nusėta visa Lietuva. Deja, jos buvo greitai susekamos, nes neturėdami konspiracijos įgūdžių, nariai išsiduodavo ir skaudžiai nukentėdavo.

Nukentėjo ir V. Martinavičius: jis su draugais buvo suimtas, nuteistas 10 metų ir gavęs politinio kalinio statusą atsi-dūrė Šiaurėje, už poliarinio rato, Vorkutoje. Tais laikais Vorkutos apylinkėse būta per 50 šachtų, kuriose dirbo lageriuose kalinti žmonės. Vorkutos Šiaurinėje pusėje veikė 10 lage-ris, dar vadintas OLPu, kurio kaliniai (jų būta apie 3500) aptarnavo 29 šachtą. Šiame lage-ryje kas dešimtas buvo lietuvis. Jame buvo įkalintas ir V. Martinavičius.

10 lagerio 29 šachta žymi tuo, kad 1953 metų liepą ten

kios būties ir būties nuotaiką (pūga, sniegas, vagonas, šiau-rės pašvaistė) bei nukelia į tėviškę (žydinti pieva, rugių laukas).

„Senelių ir tėvų, taip pat ir tūkstančių lietuvių skausmas liko giliai, neišsakytas. Ėmiau galvoti apie šį spektaklį, kaip apie savitą atnašavimą, toividuje paslėpto skausmo išgyvenimą, skausmo, kuris tebetūno tautos atmintyje ir kelia baimę, siaubą, amžiną klausimą: už ką? Ir pavoju, baimę: o jei rytoj pa-sikartos istorija ir mes vėl būsim atplėsti nuo savo žemės, namų, istorijos?“ – sako Birutė Mar.

Šis spektaklis – gražus paminklas visiems negrijusiems bei tiems, kurie išliko ir tešė kovą už Lietuvos nepriklausomybę.

Nepraleiskite galimybės pa-matyti patys bei pakvieskite su mūsų tautos istorija susipažinti jaunąją kartą. Spektaklis bus rodomas: vasario 12 d., kovo 25 d., balandžio 25 d. ir gegužės 23 d. Lietuvos nacionaliniame dramos teatre.

Rasa DUOBAITĖ-BUMBULIENĖ

Kryžius prie V. Martinavičiaus kapo

ivyko kalinių sukiliamas, kurį malšinant žuvo nemažai lietuvių. Be Vorkutos plačiausiai žinomi sukilimai ivyko Norilsko, Kengyro, Kazachstano, Taišeto lageriuose. Tikriausiai bruzdėjo ir kitų lagerių kaliniai, tik apie tai menkai žinoma, nes administracija slėpė informaciją.

Visų išvardytų vietovių kalinių bruzdėjimai buvo ginklu numalšinti. Vien 29 šachtos kalinių aukos sudarė 53–65 nužudyti, 123–300 sužeistų žmonių; Norilsko – 150 nužudyti, 250 sužeistų, Kengyre – 40 nužudyti, 62 sužeisti. Visų šių lagerių sukilių eiga yra plačiai aprašyta dalyvių ir liudininkų. Žinant iniciatyvą V. Martinavičiaus būdą, jis stovėjo priešakinėje politinių kalinių eilėje, kuri visa buvo kulkų iškapota.

Netoli nuo 10 lagerio buvo ir 29 šachtos kalinių kapinės. Po sukiliimo numalšinimo lagerio administracija pasiuntė kasti bendrą kapą žuvusiems laidoti. Bet netrukus persigalvojo ir paliepė kiekvienam kapo duobę kasti atskirai. Taip save knygoje „Žodžiai iš pragaro“ teigia tų įvykių liudininkas Bronius Antanaitis.

Lagerio stalių dirbtuvėse iš neobliuotų lentų buvo sukalinti 65 loviai (iš čia ir žuvusių skaičiaus nesutapimas) ir žuvusieji be jokių apeigų užkasti.

Laikas bėgo, kaliniai ir sukilimo liudininkai išėjo laisvėn, išvyko į kitas vietas. Kapinėse žuvusiuų atminimui buvo pastatyti paprasti kryželiai. Juos kažkas sunaikindavo, bet vėl išdygdamo nauji. Šachtą uždarė, uždarė ir 10 lagerį, taigi ir kapinių laukė liūdnas užmaršties ir sunykimo likimas. Taip nutiko daugeliui Vorkutos lagerių ir tremties vietų kapinėms.

I netoliese esančią Jur Šor gyvenvietę tiesiant asfaltuočią kelią ir pilant pylimą buvo kliudytą kapinių dalis. Pylimas trukdė pavasarino sniego tirpsmo vandenims nutekėti į tundrą, virš kapinių visą vasarą tyviliuodavo ezerėlis.

Vorkutoje gyvenę Stanislovas Grincevičius, ruošdamasis grįžti Lietuvon, nutarė prieš tai gelbėti nykstančias kapines. Išprasė sunkiasvorį japonišką buldozerį, jis kasė kanalą vandeniu iš kapinių į tundrą nuleisti. Šio kanalo kontūrai ir šiandieną pastebimi. Bekasant buldozeris pradėjo grimzti į tundros liūnā, vos pavyko išgelbėti. Jei brangi mašina būtu paskandinta, S. Grincevičiui ilgai būtų tekė pasilikti Vorkutoje. I nusausintą plotą jis tik jam žinomose palaidojimovietose įtvirtino kryžius – gavęs ažuolinių tašų, apatinę kryžiaus dalį įtvirtino į metalinius vamzdžius. Tokiu būdu kryžiaus medis buvo pakeltas virš grunto, kad nepūtų. Kryžiaus skersinis įtvirtintas ištekintomis žalvarinėmis smeigėmis, pagal kurias kryžius ir šiandieną atpažinsi. Prie kryžių Vorkutos „Memorial“ rūpesčiu pritvirtintos emaliuotos baltos lentelės su palaidotojo pavarde. S. Grincevičius laimingai grįžo Lietuvon ir gyvena Panevėžyje.

1992 metais prie kapinių buvo pastatytas įspūdingas paminklas – koplyčia (skulptorius Vladas Vildžiūnas, architektas Rimantas Dičius). Paminklą gaminant ir transportuojant daug pasidaravo panevėžiečiai Romualdas Paplauskas, Antanas Šimėnas ir kiti.

Paminkle – koplyčioje stovi statula, pagal lietuvišką liaudies tradiciją vaizduojanti supančiotomis rankomis Kristų Nazarietį. Paminklo fasade iškalti žodžiai: „Tėvynė Lietuva verkia“, reverse – „Tėvynė Lietuva didžiuoja“. Paminklo dešinėje pusėje „Patria Lituanie flet“ ir priešingoje pusėje „Patria Lituanie superbit“.

2002 metais Vilniuje buvo pagaminta informacinė lenta ir 2003 metais minint politinių kalinių streiko – sukilimo 50-metį nuvežta ir pritvirtinta prie paminklo dešiniojo priekinio pilono.

Kapinės sparčiai apauga karklais, vietinis „Memorial“ nustojo egzistavęs, tad jo veteranai nepajėgūs jų tvarkyti, Vorkuta nyksta, paminklas stūksa kaip nebylus priminimas...

Rimvydas RACÉNAS

Profesorius Jonas Pranas Alekša – mokslininkas ir Lietuvos valstybės kūrėjas

Gruodžio 25 dieną sukako 135 metai, kai gimė Lietuvos valstybės, mokslo ir visuomenės veikėjas, agronomas, sociologas, ekonomistas, filosofas, žurnalistas, Aleksandro Stulginskio (Žemės ūkio akademijos) universiteto garbės daktaras, profesorius Jonas Pranas Alekša. Jis buvo Pirmosios Lietuvos Respublikos didysis žemės ūkio architektas, lietuvių pilietinės visuomenės, ūkininkų savivaldos ir moderniosios strateginio valdymo metodologijos pradininkas, Žemės ūkio rūmų įkūrimo 1926 metais iniciatorius ir jų pirmasis vadovas; 1920–1923 metais – Lietuvos žemės ūkio ir valstybės turtų ministras, 1926–1935 metais – Lietuvos žemės ūkio ministras, 1926–1927 metais – Lietuvos Seimo narys; 1946 metais – šešėlinės (pogrindinės) Lietuvos Vyriausybės pirmininkas. Vienintelis 20 amžiaus Lietuvos politikas, už patriotinę veiklą kalintas caro žandarų, du kartus sovietų ir nacių okupantų; mirė nuankintas Sibiro tremtyje.

Sugrižo į gimtąją Lietuvą

1918 metais, dar vykstant Pirmajam pasauliniam karui, vasario 16 dieną Vilniuje, Didžiosios gatvės name Nr. 30, Lietuvos Taryba, sudaryta iš dvidešimt garbingų lietuvių visuomenės veikėjų, pasiraše Lietuvos Nepriklausomybės akta.

Pasirašytas ir paskelbtas istorinis dokumentas buvo labai svarbus Lietuvos politinio gyvenimo įvykis, išreiškiantis lietuvių tautos valią ir dvasią, tačiau Aktas nesukūrė Lietuvos valstybės. Tai puikiai suprato lietuvių intelligentai, esantys Lietuvoje ir dėl įvairių priežascių atsidūrusieji už jos ribų. Tuomet į Rusiją buvo pasitraukę apie 700 tūkstančių lietuvių, apie 70 tūkstančių vyrų paimita į caro armiją.

1918 metų pavasarį į Lietuvą su pirmaisiais lietuvių iš Rusijos atvyko ir Jonas Pranas Alekša. Jis apsigyveno Vilniuje ir aktyviai įsitraukė į ką tik paskelbtos Nepriklausomos Lietuvos kūrimo darbą.

Kaip atrodė Lietuva tais valstybės kūrimosi metais, daubar retas lietuvis gali išsivaizduoti. Dvarai ir sodybos bei ūkiai, jei liko nesudeginti, tai okupantų apiplėsti kone iki paskutinio šiaudo. Oficialiai duomenimis, Lietuvoje sudeginta 1200 kaimų su daugiau nei 15000 ūkių, daugiau nei 2000 vienkiemiu, beveik 300 dvarų, apie 50 bažnytkaimių, miestelių išmiestų, juose sudegė maždaug 70 tūkstančių namų.

Lietuvos Vyriausybė suprato, kad norint apginti Tėvynės nepriklausomybę, reikia atku-

riamą kariuomenę aprūpinti ginklais. Kitas, tikrai ne mažesnis rūpestis – gyventojus aprūpinti maistu. J. P. Alekša suvokė, kad norint išsaugoti Lietuvos valstybę, reikia nedelsiant pradėti švesti visuomenę, reformuoti bei modernizuoti žemės ūkį – tuometį Lietuvos ekonomikos pagrindą. Jis per labai trumpą laiką sukūrė penkis Lietuvos valstybės žemės ūkio atgaivinti fundamentalius uždavinius: visomis pastangomis švesti ir mokslinti kaimo visuomenę; padaryti žemės ūkio reformą; sparčiai plėtoti žemės ūkio kooperaciją; sukurti visuomeninę tautinę organizaciją „Ūkininkų vienybė“ (šiandieninėmis sąvokomis kalbant, stiprią lietuvių pilietinę visuomenę); įsteigti Žemės ūkio rūmus.

Švietimas

J. P. Alekša daug dirbo ir rašė „Mūsų ūkyje“, kituose ūkininkų laikraščiuose. Parengė knygelį lietuvių kalba, kuri pasiromė 1919 metais ir tapo pirmu leidiniu apie gyvulininkystę bei mokslo vadovėliu nepriklasomoje Lietuvoje.

1922 metais ministrui J. P. Alekšai pritarus, Dotnuvos žemės ir miškų ūkio mokykla buvo perorganizuota į technikumą, 1924 metų rugsejį technikumo patalpose buvo įkurta Žemės ūkio akademija. Ministrui J. P. Alekšai pritarant, jo brolis prof. Konradas Juozas Alekša įgyvendino savo kilnį svajonę – Lietuvos kaimo moterų matyti išsilavinusių ir niekuo nesiskiriančią nuo miestietės. 1930 metais į šią mokyklą buvo priimtos pirmosios studentės, o metų pabaigoje įsteigtos dvi naujos Namų ūkio ekonomikos ir Pedagogikos katedros.

1922 metais J. P. Alekša su kitais 7-ojo Ministrų kabineto nariais priėmė reikšmingą Lietuvos mokslui ir kultūrai istorinį sprendimą – steigti Lietuvos universitetą ir jį atidaryti 1922 metų vasario 16 dieną, nelaukiant Universiteto statuto priėmimo Steigiamajame Seime, tačiau remiantis Vilniaus universiteto statutu.

1926 metais J. P. Alekšai pavykus įkurti Žemės ūkio rūmus, jie ėmėsi leidybos ir propaguoti žemės ūkio mokslo žinią. Rūmų Spaudos skyrius leido laikraščius ir žurnalus, knygas ir brošiūras, bukletus ir lapelius. Paminėtinis ir „Žemės ūkio kalendorius“. Jis buvo skiriamas žemės ūkio specialistams ar daugiau išsilavinusiems ūkininkams ir atstojo agronomo žinyną. Sodžiaus meistrus lietuvių tautos dvasia auklėjo Žemės ūkio rūmų lei-

dinių serijos „Sodžiaus menas“ albumai. Prie švietimo ir patriotinio auklėjimo labai daug prisidėjo ir įsteigta Jaunųjų ūkininkų ratelių sąjungos veikla.

J. P. Alekšos rūpesčiu Žemės ūkio rūmai steigė Žemės ūkio klases, Žiemos žemės ūkio mokyklas, į kurias būdavo priimami vyresni nei 17 metų amžiaus mokantys skaityti ir rašyti vaikinai ir merginos. Mokslas buvo nemokamas. 1938 metais veikė 14 Rūmų išlaikomų Žiemos žemės ūkio mokyklų: Betygalos, Grinkiškio, Kretingos, Kupiškio, Jiezno, Mažeikių, Širvintų, Tauragės, Utenos, Varnių, Veisiejų, Zarasų, Žeimelio, Ziežmarių.

Patį ryškiausią Žemės ūkio rūmų agronomų ir kitų specialistų darbo barą sudarė suaugusių ūkininkų ir dirbančio kaimo jaunimo profesinės švietimas. Nuo 1928 metų iki Lietuvos nepriklausomybės pradimo 1940 metais surengti 10253 įvairūs kursai.

Žemės ūkio rūmų Pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpiu tapo svarbiausiu ir įtakingiausiu mūsų krašte ūkiškosios savivaldos organizacija šalies ekonominiam bei socialiniam gyvenime.

Žemės reforma

Dirbant žemės ūkio ministru 1922 metais J. P. Alekšai teko sudaryti tinkamas sąlygas žemės reformai – parengti Žemės reformos įstatymą ir reikalingus norminius aktus, kurie būtų priimtini gana prieštaringai nusiteikusiems Steigiamojos Seimo nariams. J. P. Alekša, gerai išstudijavęs esamą padėtį Lietuvoje, pradėjo žemės reformą dar 1920 metais, pasinaudodamas tų metų rugpjūčio 18 dienos Žemės reformos įvedamuoju įstatymu. Iš vokiečių okupacinių valdžios periminėjo dvarų turą ir daug prisidėjo žeme aprūpinant Lietuvos savanorius.

J. P. Alekša itin rūpinosi kaimų išsiskirstymu į vienkiemius. Taip buvo įsteigti pirmieji Lietuvos matininkų kur-

sai. J. P. Alekšai vadovaujant Lietuvoje prasidėjo ir pirmieji reikšmingi melioracijos darbai.

J. P. Alekšos parengta Žemės reformos įstatymo projektą Steigiamojos Seimo narai labai karštai svarstė, tačiau priėmė.

Kooperacija

J. P. Alekša buvo aktyvus kooperacijos organizatorius, pirmasis „Lietūkio“ tarybos, taip pat „Kooperacijos banko“ 1925–1926 metais valdybos pirmmininkas, vienas draudimo sąjungos „Kooperacija“ steigėjų, visomis išgalėmis vienijo išsisilaikdžiusius ūkininkus, skatino žemės ūkio gamybos pažangą. J. P. Alekšos įsteigti Žemės ūkio rūmai teikė visapusišką pagalbą kooperatinėms organizacijoms ir įmonėms, iškurių „Lietūkis“ ir „Pienocentras“ buvo nuolatiniai Žemės ūkio rūmų (ŽUR) narai.

Lietuvos žemės ūkio kooperatyvų sąjunga „Lietūkis“ sėkmingai užsiėmė produkcijos eksportu ir aprūpindavo ūkininkus reikalingomis prekėmis. „Lietūkis“ įsteigė daug elevatorių, malūnų ir krautuvėlių, eksportavo grūdus, importavo trąšas, druską, žemės ūkio mašinas, cukrų, indus, prieskonius, arbata. „Lietūkio“ agronomai ekspertai modelė ūkininkus modernesnio ūkininkavimo. Linų eksportas vienu metu sudarė apie trečdalį viso Lietuvos eksporto. Mėsos perdibimo fabrikai veikė Kaune, Šiauliuose, Panevėžyje ir Tauragėje.

Nuopelnai

Dideli nuopelnai J. P. Alekšai priklauso pertvarkant Lietuvos pieno ūkį ir apskritai teikiant pirmenybę gyvulininkystei. Taip pertvarkius žemės ūkį Lietuvą išvengė ekonominės katastrofos prasidėjus pasaulinei ekonomikos krizei.

1933 metais „Ūkininko patareiė“ buvo rašoma: „Mažato, kad J. Alekša visokeriopai sąmonino Lietuvos ūkininkus, bet jis dar dėjo visas pastangas, kad sparčiu žingsniu paveiktu Lietuvos žemės ūkio pertvarkymą gyvulininkystės linkme, nes tik tame matė mūsų kraštoto išganymą. Ir tai buvo gilus J. Alekšos nujautimas, kurio dėka šiandien įveikiantys bekonų fabrikai ir šimtai pieninių sudaro mūsų ekonominio gyvenimo pagrindą“. Galima drąsiai tvirtinti, kad tvarkingai ir apdairiai žemės ūkui vadovaujant J. P. Alekšai, Nepriklausomos Lietuvos Vyriausybė galėjo turėti subalansuotą biudžetą net ir sunkiausiais krisės metais.

J. P. Alekša pirmasis Lie-

tuvos ūkio būklės apžvalgą, pasisakė už subalansuotą žemės reformą. Įvertinant jo prognozės tikrovą, jis reikia laikyti Pirmosios Lietuvos žemės ūkio strategijos autoriumi, svarbiausiu vykdymo organizatoriumi, arba Lietuvos didžiuoju žemės ūkio reformos architektu.

Per Pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpį mūsų žemės ūkis padarė milžinišką pažangą. Lietuva pagal žemės ūkio pažangos tempus buvo tarp pirmųjų valstybių Europoje. Šie dideli darbai parėikalavo iš J. P. Alekšos gilių įžvalgų, idealistinių bei tautinių sumanymų, stiprios valios, titaniskų jėgų bei labai didelių organizacinių sugebėjimų.

„Ūkininkų vienybės“ organizacija

1925 metais J. P. Alekša rašė: „Ir tie lietuvių diegai, kaip žinome, išliko, kuone išimtinai vien mūsų kaime. Mūsų ūkininkai tuo būdu sudaro mūsų tautos branduoli, mūsų ateities vilti. (...) Mūsų tautos kūrybinės jėgos reikalingos tiek išauginti, kad kiekvienas mūsų ūkis, kiekviena mūsų šeima būtų nors ir maža kūrybos versmė ir lietuvių tvirtovė, maža, bet aktinga ir patvari ir kad išorės mums priešingoms jėgomis jos visos sudarytų vieną bendrą frontą.“

Vienas svarbiausiu J. P. Alekšos sumanymu įgyvendintas 1927 metais, kai buvo įkurtą „Ūkininkų vienybės“ organizaciją, išpareigojusi sau-goti ir stiprinti Lietuvos valstybingumo idėją, plėtoti Lietuvos tautiskumą, ugdyti tautos dorovę ir pagarbą tikybai. Organizacija apėmė visą Lietuvą ir buvo didžiausia mūsų krašte. Jau 1932 metais buvo įkurti net 339 šios organizacijos skyriai, kuriuose dirbo apie 25 tūkstančių narių.

Nuo 1928 metų iki uždarymo 1936 metais J. P. Alekša buvo „Ūkininkų vienybės“ pirmininkas, nenuilstantis ideologas. Tai ypač retas, įdomus ir visuomeninių organizacijų veikloje nebūdingas pasirinkimas, kai šalies Vyriausybės narys išrenkamas tos pačios krypties visuomeninės organizacijos vadovu. Ar ne J. P. Alekšos ir kitų „Ūkininkų vienybės“ vadovų išugdyta lietuvių karta tautiniu, doroviniu, patriotiniu pagrindu ir kitomis dvasinėmis vertybėmis vėliau, sovietų okupacijos metais, kovėsi su okupantu už Lietuvos valstybės išlikimą? Ar ne tų ūkininkų vaikai ir vaikaičiai kovojo ir vėl iškovojo mūsų kraštą nepriklausomybę?

(bus daugiau)
Valentinas ALEKSA

ILSÉKITÈS RAMYBÉJE

Joana Ona Staniukynaitė 1935–2014

Kartu su tévais, dviem sesémis ir dvielem broliukais – Kalvarijos parapijos vargonininko šeima, – 1951 m. ištrėmta į Tomsko sr. Kargasoką. Novo Jugino apyl. Bielyj Jaro kaimą. Kai tévai su vyriausiaja seserimi Aldona išeidavo į miško paruošimo darbus, Joana likdavo prižiūrėti jaunesnių ir gaminti šeimai varganus pietus. Iškentėjusi vargą, badą, šaltį, Joana niekada nepalūžo dvasia ir sunkiomis minutėmis padėdavo kitiems, nes turėjo stiprią atramą – nuo vaikystės nesiskyrė su daina, turėjo gražų balsą, mylėjo muziką.

Svajodama apie muzikės profesiją, išstojo į Tomsko muzikos technikumą, akordeono klasę, tačiau „tremtinės“ spaudas neleido mokytis. Tuomet pasirinko kitą kelią – baigė medicinos seserų kursus prie Tomsko medicinos instituto. Po reabilitacijos, 1956 m. grįžusi į gimtąją Kalvariją, įsidarbinė Kalvarijos ligoninėje medicinos sele. Po septynių darbo metų, pasižymėjusi kaip kruopštą, atsakinčią, savo darbui atsidavusį specialistę, buvo paskirta Vidaus ligų skyriaus vyr. medicinos seserimi ir šiose pareigose dirbo iki 1998 metų.

Vos grįžusi į Tėvynę įsiliejo į Kalvarijos kultūros namų choristų gretas ir nuo 1960 m. dalyvavo visose dainų šventėse, konkursuose. Vėliau, sukūrus Tremtinių dainų chorą, dainavo ir Jame.

Buvo ilgametė LPKTS Marijampolės filialo valdybos ir tarybos narė, aktyviai prisidėjo prie įvairių renginių organizavimo ir jamžinimo darbų, nuoširdžiai rūpinosi filialo nariais.

Palaikota senosiose Kalvarijos kapinėse.
Nuoširdžiai užjaučiamė artimuosius.

LPKTS Marijampolės filialas

Zofija Aukštikalnytė-Glemžienė 1922–2014

Gimė Biržų aps. Vabalninko valsč. Beržynės k. ūkininkų šeimoje. Ištekėjusi apsigyveno Alizavos parapijoje Abejutų k. 1949 m. šeima su trimis mažais vaikais ištrėmė į Irkutsko sr. Bodaibų r. Sibirė mirė sunūs. 1959 m. šeima grįžo į Lietuvą, apsigyveno Vabalninke. Aktyviai dalyvavo LPKTS renginiuose.

Palaikota Vabalninko kapinėse.

Liūdi keturios dukterys ir artimieji

Skelbimai

Sausio 16 d. (penktadienį) 16 val. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos salėje (Laisvės al. 39, II a., Kaune) bus rodomas Vytauto V. Landsbergio filmas „**Trispalvis**“. Filme pasakojama Lietuvos rezistencijos istorija, kuriamas Laisvės kovojo portretas – nejuodinamas ir nešviesinamas. Be įtaigių dokumentinių pasakojimų filme matysime ir vaidybines scenas, girdėsime ir muzikinius intarpus, kuriuose partizaniškas dainas atlieka Ieva Narkutė ir Martynas Levickis.

Filmą pristatys VDU istorikų klubo prezidentas Deimantas Ramanauskas, nariai Greta Kučinskaitė ir Vaidas Grenčiolaitis.

Organizatoriai – VDU istorikų klubas ir TS-LKD Centro skyrius

Sausio 18 d. (sekmadienį) 10 val. Kauno Šv. Mikalojaus (benediktinių) bažnyčioje bus aukojamos šv. Mišios už mirusį žymų Lietuvos patriotą, aktyvų Lietuvos Atgimimo dalyvį, buvusį Lietuvos Sąjūdžio Kauno skyriaus tarybos narį kunigą Algimantą Keiną ir jo mirusius bendraminčius. Lietuvos Sąjūdžio Kauno taryba maloniai kviečia dalyvauti.

Maloniai kviečiame į knygos „...Pergyventų jausmų atogarasis“: partizano Balčio dienoraštis, laiškai, eilėraščiai“ pristatymus, kurie įvyks **sausio 20 d. (antradienį) 17 val.** Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos konferencijų salėje (Respublikos g. 14, Panevėžys), **sausio 23 d. (penktadienį) 17 val.** Ramygalos kultūros centre (Vadoklių g. 14, Ramygala). Dalyvaus knygos sudarytojas Vaclovas Slivinskas, bus galima įsigyti pristatomą knygą.

Kviečiame į patriotinio kino vakarus

Ketvirtadieniais 16 val. LPKTS būstinių salėje (Laisvės al. 39, Kaunas) Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga rengia patriotinio kino vakarus.

Sausio 22 d. bus rodomas Agnės Marcinkevičiūtės dokumentinis filmas „**Nesulaužytis priesaikos**“ apie Tauro apygardos partizaną Juozą Armonaitį-Triupą. Lauksime jūsų!

Jure Knezovič 1942–2015

Tarptautinės buvusių politinių kalinių ir komunizmo aukų asociacijos (Inter-Asso) ilgametis prezidentas ir Garbės prezidentas.

Gimė daugiaavaikėje šeimoje pietinėje Kroatijoje, netoli Splito miesto. Būdamas 17 metų, dar gimnazistas, pradėjo kovoti už Kroatijos išlaisvinimą nuo komunizmo. Taip pratęsė savo tévo kovą, kuris 1945 m. organizavo ginkluotą pasipriešinimą prieš komunistų diktatūrą ir už tai su keturiais šeimos nariais buvo sušaudytas. Jure buvo nuteistas 20 metų kalėjimo. Išleistas emigravo į Austriją, dirbo pogrindinį darbą – spaustino ir Kroatijoje platino lankstinukus, ra-

gino ginti kroatų kalbą. To užteko, kad būtų išsiuistas iš Austrijos. Emigravo į Vokietiją. Kroatijon grįžo tik po Josipo Broz Tito mirties, sukūrė šeimą ir gyveno Tėvynėje. Būdamas Kroatijos buvusių politinių kalinių draugijos viceprezidentu, 1989 m. buvo išrinktas į Inter-Asso biurą. 1999 m. išrinktas Inter-Asso prezidentu, vadovavo iki 2014-ųjų rugpjūčio.

2000 m. birželio 12 d. Vilniuje vykusio tarptautinio kongreso „Komunizmo nusikaltimų įvertinimas“ plenariiniame posėdyje skaitė pranešimą „Kroatija – Jugoslavijos komunizmo auka“.

Ypač rūpinosi santykų su Europos Sąjungos vadovybe

Pro memoria

užmezgimu ir palaikymu bei Inter-Asso darbo su žiniasklaida gerinimu. Dėl savo ypatingo indėlio į organizacijos veiklą 2014 m. buvo išrinktas Inter-Asso Garbės pirmininku.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga užjaučia žmoną, dukteris ir sūnus su šeimomis bei artimuosius.

Parengė Petras Musteikis

Sausio 13-osios įvykių atsiminimai

(atkelta iš 1 psl.)

Tankai, nuleidę pabūklų vamzdžius iki žmogaus ūgio aukščio, šaudė tuščiais šoviniais ir ropojo traiškydami viską savo kelyje. Nuo tankų šūvių sukeltos bangos arčiau esantiems žmonėms iš ausų tekojė kraujas, kiti krito ant žemės, vaitodami susiėmę galvas. Kilo panika, girdėjosi aimanos, dejonės, prakeiksmo šauksmai rusų ir lietuvių kalbomis. Kareiviai ir toliau vykdė savo kruviną darbą. Jie šaudė į TV bokšto langus ir ant žmonių galvų pasipylusios stiklo šukės ne vieną sužeidė. Nepaisiekė reikiamo efekto, neįbuginę gynėjų, sovietų kareiviai dar labiau įniršo. Buvo išjungtas TV bokšto teritorijos apšvietimas, tamsą perskrodė tankų prožektoriai.

Apakintas tanko prožektoriaus šviesos prisdengiau ranka, kad galėčiau matyti, kur eiti, tačiau pajutau stiprų smūgių į dešinį šoną. Pervėrė aistrus skausmas, pradėjau dusti, truko oro. Šalia stovėjės vyras sugriebė mane už pažastų, nutepė toliau nuo bokšto, prie šalimais esančio pušynėlio. Truputį atsigavės, nuėjau prie netoliese stovėjusios medikų „greitukės“. Čia buvo suteikta pirmoji pagalba: sulieisti vaistai nuo skausmo ir elastiniu bintu subintuota krūtinė. Norėjau grįžti atgal prie bokšto, bet išgirdau vyriškio balsą, kuris per garsiakalbi aiskino, kad užimtas Parlamentas ir kad žmonės skirstytuši. Tai skambėjo neįtikinamai. Nusprenžiau grįžti prie Aukščiausios Tarybos rūmų. Su pirma pasitaikiusia mašina grįžau prie Parlamento. Čia žmonės meldėsi. Šv. Mišias aukojo kūnigas Robertas Grigas.

Pradėjome ruoštis pačiam blogiausiam. Iš šalimais esančių statybų vilkome viską, kas pakliuvo po ranka. Pradėjome statyti barikadas aplink Parlamentą, nes tikėjome, kad nuo TV bokšto tankai atvažiuos į čia. Minutės virto valandomis, bet tankai nesirodė. Ant stogų esantys mūsų žvalgai akylai stebėjo kiekvieną kariškų mašinų judėjimą. Apie žudynių

aukas prie TV bokšto sužinojome tik gerokai išdienojus.

Prie Parlamento sovietų kareivai nepasirodė, gal jiems užteko žuvusių kraujo, gal pabūgo žmonių keršto, nes „išlaisvintojai“ galutinai prarado Lietuvos žmonių pagarbą. Net palaikusieji okupantų perėjo į mūsų pusę.

Prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų ir toliau vyko gynybinio įtvirtinimo darbai, buvo minuojami įvažiavimai. Ginklavomės kaip kas sugebėjome.

Palaidoję žuvusiuosius, ruošėmės tolimesniems išbandymams, nes nujautėme, kad dar ne viskas laimėta, pagrindiniai sunkumai dar laukia ateityje. Mes buvome nusiteikę ir pasiruošę bet kam, nes žinojome, kad su mumis visa Lietuva, kai myninių valstybės – Lenkija, Latvija ir Estija, ir visas civilizuotas pasaulus.

Pagal 1991 metų Sausio įvykių dalyvio Jono DAGILIAUS atsiminimus parengė Gintaras LUČINSKAS

SKAT Alytaus rinktinės 12 kuopos vadas Algis Akelis ir 16 kuopos vadas Jonas Dagilius. Alytus, 1992 07 23

Jonas Dagilius, gimęs 1944 metų birželio 27 dieną, prisiekė Lietuvos Respublikai 1991 metų gegužės 2 dieną ir tapo Alytaus apskrities karininko A. Juozapavičiaus šaulių rinktinės šauliu.

1991 metų gegužės 5–10 dienomis šaulys Jonas Dagilius Alytaus apskrities karininko A. Juozapavičiaus šaulių rinktinės šaulių spec. būrio sudėtyje su savo ginklu saugojo Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą.

Gegužės 25 dieną paskirtas Alytaus apskrities karininko A. Juozapavičiaus šaulių rinktinės būrio vadu.

Rugpjūčio 19–22 dienomis, karinio pučo Maskvoje metu, Jonas Dagilius vadovavo Alytaus apskrities karininko A. Juozapavičiaus šaulių rinktinės štabo apsaugos būriui.

1991 metų pabaigoje Jonas Dagilius perėjo tarnauti į SKAT Alytaus rinktinę kuopos vadu ir ten tarnavo iki išėjimo į pensiją 1999 metais.

2015 m. sausio 16 d.

Pro memoria

2014-ųjų gruodžio 31-oji Onos Kondrotaitės-Trakimienės biografijoje amžiams liko kaip paskutinė gyvenimo diena. Šių metų sausio 3-iajį ji buvo palaidota Elektrėnų savivaldybės Migūčioniu kaimo, kuriamo gimė 1927 metų birželio 29 dieną, kapinaitėse, šalia mylimo vyrų Benedikto Trakimo. Esame ipratę tą kraštą vadinti Kaišiadorių, o plačiaja prasme – Trakų kraštu. Senųjų trakiškių dvasią, grūdintą Vytauto Didžiojo, išbandytą visuose sukiliuose, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimas 1918 metais atgaivino per mokyklą, per prigimtinę lietuviško kaimo dorą ir tikėjimo šviesą. Onutei pasisekė gimti darbščioje šeimoje, kuri savo vaikams nuo mažens stengesi įdiegti ne materijos, o dieviškųjų ir žmogiškųjų vertybų viršenybę. O. Trakimienė ne kartą su meile pabrėžė savo vaikystės mokytojų pasiaukojamą darbą Lietuvai, pastangas įdiegti siekių kilnumą ir idealizmą. Mylėti Lietuvą ir džiaugtis, kad ji nepriklausoma, buvo savaimė suprantamas dalykas, bet to buvo ir mokoma. Idealioji Lietuvajaunimo sąmonė gimė per Maironio poeziją, dėstomą istoriją, švarinamą kalbą, per vyresniuosius kartos gražų pavyzdį, per pagarbą už Lietuvos laisvę žuvusiems savanoriams ir per didelę tautos ištikimybę Lietuvos valstybei. Sių žodžių didybė neverte

Ona Kondrotaitė-Trakimienė
1927–2014

susigūžti, ji buvo širdžiai miele ir kasdieninė. Žmonės taip gyveno, o vaikai tai gavo be pompastikos ir veidmainiavimo. Tas visuotinis pasitempias išugdė nuostabią kartą. Dvidešimtojo amžiaus antrojo ir trečiojo dešimtmecio jaunieji piliečiai mokėjo savarankiškai vertinti 1940-ųjų okupaciją, todėl dauguma, vos sulaukę pilnametystės, stojo ginti Lietuvos. Ne išimtis buvo ir Onutė Kondrotaitė. Dar neturėdama aštuoniolikos, ji suartėjo su Didžiosios Kovos partizanų apygardos A rinktinės vadovybe, o aštuoniolikmetė jau davė priesaiką, pasirinkdama Snieguolės slapyvardį. Apie jos veiklą nemažai rašyta, platesnė informaciją galima rasti netik partizanų, bet ir kraštotorios literatūroje, internete. Bet didžiausia laimė buvo pažinti gyvą. Ir reikėtų neeilinio talento papasakoti, kokia ji buvo. Onutė nuo mažens pasižymėjo labai gražiai išvaizda, pukiai iškalba, guviu protu, buvo nepaprastai naginga, kiekvienas jos darbas rodė sąžiningumą ir meilę žmogui, gebėjimą aukotis vardan aukštesnių tikslų, būti šilta ir draugiška, atidžiai ir mokančia padėti kiekvienam, su kuo bendravo. Iki paskutinių savo gyvenimo dienų ji viską darė neišduoda ma jaunystėje duotos priesakos. Ar augintų gėles aplink Tremtinių namus, ar lankytų pasiligojusį žmogų, ar keptų bandėles koncertuojančiam kolektivui pavaisinti, ar sakyti oficialią kalbą, ar pasakotų apie savo gyvenimo šventuoju sius – rezistentus partizanus – viską darė taip puikiai, kad ne galėjai jos nemylėti ir ja netiketi, nesigérēti jos darbų kokybe. Jos žodžiais nupiešti Laisvės kovotojai lyg gyvi, Onutės pasakojimai nekélė abejonių ar įtarimo. Gražuolė mergaitė ištvertė visus sunkaus partizanų ryšininkės gyvenimo išbandymus. Tai pavertė trapią mergaitę Snieguolę kiečiausiu deimantu, kuris per amžius spin-

dės Lietuvos rezistencijos istorijoje. Ji gali būti ir simbolinis gražiausios merginos, moters, motinos pavyzdys dabartinėms nuogybų nustekintoms merginoms. Onos ir vieno iš partizanų vadų Benedikto Trakimo-Genelio amžinios meilės istorija galėtų virsti vienu iš moterų lietuvių išaukštinančiu filmu ar literatūros kūriniu. Išdaigiskai drąsus legendinio Juozo Misiūno-Žalio Velnio bendražygis Benediktas Trakimas net po mirties sapnuose įpareigodavo Onutę tėsti partizanų atminimui skirtus darbus. Ir prieš mirtį Onutė šaukė mylimąjį: „Beniau, Beniau“ – nors niekas, išskyrus ją, jo nematė. Lageris 1947–1953 metais, tremtis, gržimas į Lietuvą po 40 metų – tai ne biblijinis, o mūsų tautos istorijos puslapis. Onos Trakimienės nuopelnai buvo įvertinti Vyčio Kryžiaus ordino medaliu, LLKS 2-ojo laipsnio Partizanų žvaigžde ir kitais apdovanojimais. Bet didžiausias jos vertinimas – tikėjimas ja ir meilė.

Paminklą partizaninio pasipriešinimo pradžios vietai pažymėti prie Kaugonų geležinkelio stoties, iš kur Žalias Velnias, turėjęs didvyriško Trakų krašto jaunimo pasitikėjimą, išvedė pirmuosius partizanus, Onutė išreikalavo pastatyti, žinodama, kad tai nepaprastai svarbu. Perkopusi 85-osius ji dar sodino gėlių prie šio paminklo, puoše ryškiaus vėliavos spalvos žiedais, kad partizanų judėjimo pradžios vieta šviesčiai ir verstų neužmiršti. Kas sodoins, kas laistys gėles be Onutės? Kas belsis į mūsų sąžinę?

Palaidojome Snieguolę jos gimtajame krašte. Ar neužmiršime? Ar pasuksime miško keiliu 3 kilometrus nuo Elektrėnų, kad pagarbai pastovėtume prie vienos iš paskutinių Lietuvos partizanų kapo...

Nuoširdžiai užjaučiame sūnus su šeimomis ir artimuosius bei liūdime kartu.

Laima PURLIENĖ

Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame LPKTS Kauno filialo narę Elvyrą Valiukaitę ir artimuosius, mirus mylimai seserai Liudai.

LPKTS Kauno filialas

Nuoširdžiai užjaučiame Laisvės kovų dalyvį, Vycio Kryžiaus ordino kavalierių Adomą Gedvilą, mirus mylimai žmonai Jogandai.

Žemaičių partizanų apygardos bendražygiai

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309, Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214.
www.lpkts.lt, el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com, tremtinys@zebra.lt

Redakcija paslieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

ILSĘKITĖS RAMYBĖJE

Stasė Rutkauskaitė-Narbutienė-Misiukienė
1926–2015

Gimė Raseinių aps. Kelmės valsč. Jonušių k. šeimoje, auginusioje aštuonis vaikus – penkis sūnus ir tris dukteris. Mama anksti mirė. Nuo 1946 m. Stasė tapo partizanų ryšininkė. Buvo patekusi į NKVD rankas, bet payvo ištrukti. Tėvai su mažaisiais vaikais ištremė į Sibirą. Didesnieji vaikai išsislapstė. Stasė-Regina liko su partizanais. Brolis Vincentas-Rambynas 1950 m. žuvo Nemakščiuose. 1948 m. Raseinių aps. Alėjų bažnyčioje Stasė slapta susituokė su Dubysos tėvinių vadu Stasiu Narbutu-Ryciu. 1951 m. abu buvo išduoti ir areštuoti. Pabaltijo karinio tribunolo sprendimu S. Narbutas 1952 m. buvo sušaudytas, Stasė nuteista 25 metams nelaisvės. Kalėjo Irkutsko sr. Taišeto lageriuose. 1958 m. grįžusi į Lietuvą įsikūrė Siauliouose. 1959 m. ištakėjo už buvusio politinio kalinio Kosto Misiuko, užaugino dukteris Reginą ir Aureliją bei sūnų Saulių. Aktyviai dalyvavo atkurto LLKS Prisikėlimo apygardos veikloje. 2002 m. Stasei Misiukienei pripažintas kario savanorio statusas.

Palaidota Siaulių kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vaikus, gimines ir artimuosius.

**LLKS Prisikėlimo apygarda,
Lietuvos politinių kalinių sąjunga**

Danutė Petrauskaitė-Šopagienė
1924–2015

Gimė Molėtu r. Šeštokiškių k. Studijuodama Vilniuje buvo suimta ir nuteista už nelojalumą sovietinei santvarkai. Kalėjo Krasnojarsko kr. Taišeto lageryje. Ištakėjo už likimo draugo. Grįžusi į Lietuvą su šeima apsigyveno Kretingoje, susilaikė trijų vaikų, dirbo buhaltere. Atkūrus nepriklausomybę dalyvavo visuomeninėje veikloje, dainavo buvusių tremtinių chore, buvo LPKTS Kretingos filialo narė.

Nuoširdžiai užjaučiame gimines ir artimuosius.

LPKTS Kretingos filialas

Bronius Gasiūnas
1935–2015

Gimė Rokiškio r. Žiobiškio valsč. Lingėnų k. ūkininkų šeimoje. 1949 m. su tėvais ištremtas į Irkutsko sr. Tiretės r. Tagnos k. Mokėsi Irkutsko A. Ždanovo valstybinio universiteto Geologijos fakultete. Baigės dirbo geologu. Grįžęs į Lietuvą taip pat dirbo geologu.

Palaidotas Žiobiškio kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Petronėlė Kadžionytė-Maldžienė
1930–2014

Gimė Anykščių r. Piktgalio k. ūkininkų šeimoje, auginusioje 11 vaikų – šešis sūnus ir penkios dukteris. Baigusi Piktgalio pradinę mokyklą gyveno ir dirbo tėvų ūkyje. 1945 m. partizanų gretose žuvo brolis Karolis. 1948 m. šeima ištremta į Krasnojarsko kr. Mansko r. Tremties išvengės brolis Jonas išejo į partizanus, 1953 m. areštuotas. 1957 m. Petronėlė grįžo į Lietuvą, į Piktgalio kaimą. Sukūrė šeimą, užaugino du sūnus ir dukterį. Paskutinius gyvenimo metus paleido Svėdasų senelių globos namuose.

Palaidota Kavarsko kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnus, seses ir broli Joną bei vaikaičius.

LPKTS Anykščių filialas

Dėmėsio!

Knygų rezistencijos ir tremties tematika galite įsigyti LPKTS knygynelyje (Laivės al. 39, Kaune).

Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai
Tiražas 2040 egz.

Kaina
0,58 euro

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekcių atspindžiai“ remia

S P A U D O S ,
R A D I O I R
T E L E V I Z I J O S
R È M I M O
F O N D A S

„Anykščių šilelio“ autoriaus jubiliejus

Antanas Baranauskas
T. Kulakausko piešinys, 1953 m.

Sausio 17-ąjį paminėsime vyskupo ir poeto Antano Baranausko (1835–1902) 180-ąsias gimimo metines. Jo gyveniminiškoje kelionėje, prasidėjusioje Anykščiuose ir nusidriekusioje per visą Lietuvą, buvo daug stotelii: Rumšiškės–Vainutas–Raseiniai–Seda–Skudėnai–Varniai–Telšiai–Kaukas... Kaip ir tolimesniu kraštų miestai: Peterburgas–Miunchenas–Roma–Insbrukas–Liuenenas–Peterburgas. Gyvenimo kelią baigė Seinuose, kur buvo paskirtas vyskupu.

Antano tėvelis Jonas Bernardas Baronas i Anykščius atkeliaavo iš Vabalninko. Būdamas trejų tapo našlaičiu, neteko tėvelio, mama jiužaugino su patėviu Antanu Steikūnu. Tėvelis mokėjo skaityti ir rašyti, tad jis ir mažajį Antanuką išmokė lietuviškai ir lenkiškai. Jau kiek vėliau Jonas Baronas ir savo žmoną Teklę, kilusią iš Ažupiečių, prie lietuviško „druko“ pripratins tiek, kad toji pati maldaknyges skaitys, o ant vienos jų net užrašys: „Sztoj kniga priguli un Teklu Baronieni anikczos ažupes“. Tėveliai turėjo gerus balsus, tai traukė prie savęs visą pulką sodžiaus giesmininkų.

Baranauskai, kiek prasigvenę, 1826 metais pasistatė klėtelę, nes gyveno svetimoje ir mažutėje, su dvieju langais lūšnelėje. Kai šeima iš Jurzdiko kėlėsi į Ažupiečius, kartu atsigabeno ir tą klėtelę. Ji paprasta, statyta be pjūklo, iš kirviu tašytu rastų, ažuoliniais kuoleliais sutvirtinta, pusrasičių aruodėliais. Senoje sodyboje sužymėj numeriais klėtėles sienojus, Baronai paskui ją išardė, didesniuosius rastus perplukdė per Šventąją, o nuo upės iki naujos vietas vežė jaučių traukiamu vežimiu.

Įsimintini būsimajam vyskupui buvo 1851 metai, kai jis vasario 10-ąjį atvyko mokyti raštininku į Rumšiškių raštininkų mokyklą, priklausiusi carinės Rusijos Valstybės tur-

tų ministerijai. Čia per dvejus metus išmoko raštvedybos taisykių, o svarbiausia, jau bandžio viduryje sukūrė pirmajį eiléraštį „Nemuno potynis Rumšiškėse“. Žinoma, lenkiškai. Mokėsi gerai, nes 1953 metais pavadavo susirgus pradžios mokyklos mokytojai. Paskui sekė raštininko veikla Vainute, Raseiniuose, Sedoje, Skuode, mokslas Varinių kunigų seminarijoje. Pirmajį eiléraštį „Saulėtekis“ jau nasis poetas lietuvių kalba paraše 1953 metų spalio 14 dieną.

1858 metų vasarą parašės „Anykščių šilelio“ 1-ąjį dalį, išvyko studijuoti į Peterburgo dvasinę akademiją. Per kitų metų atostogas gimė antroji poemos dalis.

*Kalnai kelmuoti,
pakanės nuplikę!
Kas jūsų grožei
senobinei tiki?
Kur toj puikybė
jūsų pasidėjo?
Kur ramus jūsų
ūžimas nuo vėjo...*

Tai ištrauka iš visiems mums žinomos poemos „Anykščių šilelis“, vadinamos himnu Lietuvos gamtai, tačiau tada ir dabar daug pagyrimų sulaukė ir kiti A. Baranausko kūriniai: „Kelionė Peterburkan“, „Pasikalbėjimas giesmininko su Lietuva“, „Dievo rykštė ir malonė“. Vėliau šis gabus žmogus visas jėgas atidavė studijoms, mokslui, darbui. 1863–1864 metais studijavo Miuncheno, Romos, Insbruko, Liueno katalikiškuose universitetuose, 1864 metų pabaigoje grįžo dirbtį į Peterburgo dvasinę akademiją, 1865 metais tapo profesoriumi. Neлиko abejingas Lietuvos aktuajoms: 1863 metų sukilimui atminti parašė eiléraštį „O kaip skauda man širdelę“:

*Už kalnelių, už aukštųjų,
Kur saulelė teka,
Žemėj meilės ir šventųjų
Verksmo upė teka.

Kas suvilgė juodą žemę?
Ne rasa, ne lietus:
Žmonės, nelaimėm aptemę,
Valgė verksmo pietus.*

Nuo 1866-ųjų sausio iki 1884-ųjų dėstė Kauno kunigų seminarijoje, buvo profesorius, vėliau – inspektorius. Nuo 1870 metų seminaristams dėstė dar ir lietuvių kalbą. 1884 metais pakeltas vyskupu ir paskirtas Žemaičių konsistorijos oficialo pareigoms. Nuo 1897 metų – Seinų vyskupas, 1902 metų lapkričio 26 dieną ten mirė ir palaidotas...

Stanislovas
ABROMAVIČIUS

1947 metų Trijų Karalių naktis. Žemė, apdengta puriu sniego patalu, mėnulio pilnatiess apšiesta, lyg kažko laukė toje šventoje, paslaptingoje tyloje. Atrodė, kad kažkas turi šią tylą sutrikdyti.

Nuo Marijampolės Skriaudžių link per laukus slinko du vyrai – Laisvės kovotojai. Išvarginti ilgos, sunkios kelionės ir praalkę. Priartėjė prie gerai žinomas sodybos, nutarė prikelti šeimininką, nes čia rasda vo prieglobstį. Gal šeimininkas ir ši kartą leis nors valandėlę pailsėti, apsilti. Šeimininkas L. (redakcijai pavardė žinoma), valdės nemažą ūki Skriaudžiuose, partizanus su tikio nesvetingai. Vyrai suprato, kad šiuose namuose neliks, nes ūkininkas naujosios valdžios buvo paaukštintas „liaudies deputatu“. Gal ir dūsių už grašius buvo pardavęs... Partizanai kultūringai atsisveikino ir patraukė Kampinių kaimo link pas kitus pažystamas – Ogonus. Nenujautė vyrai, kad toji naktis jiems bus paskutinė. Kol per snieguotus laukus nubrido tuos kelis kilometrus iki Ogonių trobelės, aplankytasis Skriaudžių ūkininkas sėdo ant žirgo ir pasekęs juos nuojojo i Veiverių stribynę.

Partizanai, prislinkę prie mažutės Ogonių trobelės, tyliai pabeldė į langą. Ogonienė pašoko iš lovos, iš beldimo supratusi, kas prašosi, nes stribai beldžiasi kitaip. Atidariusi duris išvydo du partizanus. Tik gerai išižiūrėjusi pažino Antaną Martinaitį ir aplėbė jį. „Ačiū Dievui, tu dar gyvas, Antaniuk!“ – ir plačiai pravėrusi duris pakvietė į vidų. Tokia jau buvo tų namų šeimininkės širdis: ką turėjo, tuo ir dali Josu su visais. Apžvelgusi menkus maisto likučius, išskubėjo pas geriausią kaimynę Magdalena Tamaliūnenę. Ji šventėms pasiskerdė parsiuką, gal paskolins skerstuvių, juk vėliau jai atiduos. Kaime taip būdavo, dalydavosi tai pieno šlakeliu, tai mėsos gabalėliu. Magdutė nukabino dvi dešrelės, atrėzė gerą gabala lašinių ir pusę kepalo šviežiai iškeptos duonelės. Spėjo Ogonienė virus nuprausti, pavalydinti ir paguldyti poilsio. Tačiau vis kažkas kuždėjo į ausis: „Paskubék, nes nespési“. Po to negulé, saugojo partizanų miegą. Nuojauta neapgavo...

Artėjanti nelaimė pirmiausiai pastebėjo kaimynę Tamaliūnenę. Ji pamatė, kaip apkaso grioviui slenka daug karškių ir pirmas stambus vedlys. „Bék, Klemenséli, gal sunėspesi pranešti“, – paragino sunėspesi. Klemensélis pasileido per laukus, nuskubėjo pas kaimynus, bet iš tolo pamatė, kad toliau bėgti beviltiška. Sodybą jau supo stribai ir sovietų kareivai.

Trijų Karalių naktis

Ogonienė, pati pastebėjusi pro langą, kad ateina daug karėvių, sušuko: „Vyrai, bėkit!“

Soko vyrai pro langus, bet pabėgti nesuspėjo. Pirmas prie darželio vartų suklupo partizanas Antanas Martinaitis, Vincas – Tauro apygardos Žalgirio rinktinės Ūkio dalies vadasis Aras, Kapsas. Kiek toliau pabėgėjės į minkštą sniego patalapą krito ir jo bendražygis – Tauro apygardos Žalgirio rinktinės vadas J. Jasiulaitis-Turklys, Kazokas. Ogonienė megino išbėgti į lauką, bet sovietų kareivis ją sugriebė ir ištumė į mažą virtuvėlę. Kelias minutes moteris stovėjo atsirėmusi į sieną. Nespėjo net pagalvoti, kas laukia jos šeimos – Sibiro tremtis ar kalėjimo kamera. Plačiai atsivérė virtuvės durys ir įvirto didysis Veiverių stribas Albinas Dovydonis. „Banditų išpera, kokius banditus globojai?! Kas tie du? Vardai, pavardės? Dediesi nepažistanti?“ – trenkė savo didele plasta per veidą. Ogonienė pasviro, bet nepargriuvo. Kai trenkė antrą kartą, akyse aptemo. Krisdama užkliaudė žibalinę lempą, stovėjusi ant stalos. Krisdama lempa užgeso, stiklas subyrėjo į smulkias šukeles, kaip ir Ogonienės gyvenimas. Išiutės stribas pradėjo moterį spardyti, daužyti. Jeigu sovietų karininkas nebūtu jo atvésinės: „Ne nado, Albinas...“ – nežinia, kas būtų buvę...

„Stok, banditka, tavęs nežudysi, tu man gyva reikalinga. Renkis!“ – atvérė gretimo kambario duris. Brėkštančio ryto prieblandoje ir besileidžiančio mėnulio pilnatiess apšiestame kambaryje Ogonienė pamatė kažką gulintį prie slenkščio. Tai buvo jų vyras Kazimieras. Jis gulėjo plačiai atmetęs nuo darbo pavargusias rankas, apsilikęs sermėga? „Bet vos tik motinos rankos pakilo, stribas skaudžiai trenkė šautuvo buožę. Kazelis retkarčiais sudejuodavo, tai vieną, tai kitą ranką pajudindavo. Motinos širdis plyso iš skausmo, bet ašaros buvo kažkur giliai. Atrodė, kad čia ne ji, o tik šešėlis slenka paskui vežimą. Procesija artėjo prie Veiverių, ant balto sniego palikdama krauju lašus. Atrodė, kad šią kelio atkarpa kažkas nubarstė prisirpusiomis vyšniosmis. Kai procesija įreidėjo į Veiverių–Marijampolės plentą, parapijos bažnyčios varpai kvietė rytinėms pamaldoms. Keturis kūnus išmetė ten, kur šiuo metu įrengta autobusų stotelė. Žmonės skubėjo į pamaldas nuleidę galvas, tarsi atduodami pagarbą Laisvės kovotojams. Motinišku žvilgsniu paglosčiusi kiekvieno veidą Magdalena Ogonienė viltingai žiūrėjo į sūnelį: „Dar gyvas, gal įvyks stebuklas, gal išliks, juk būna, kad pavagia nuo grindinio...“ Su tokiomis mintimis išėjo motina į kančių kelia, prasidėjusi Veiverių būstinėje, į kurtoje klebonijoje, ir baigėsi Uralo žemėje. Deja, neišspildė motinos viltys. Niekas nežino, kurią valandą Kazelis, gulėdamas su kita motinų sūnumis – Laisvės kovotojais, atsiveikino su šiuo pasauliu. Jie visi ilsisi Veiverių „Skausmo“ kalmelyje, kur jų bendrą kapą puošia gėlės ir amžiną *requiem* šlama ažuolai.

Pagal Lietuvos partizano
Jono SENDRIKO
pasakojimą parengė
Dalytė RASLAVIČIENĖ